

УДК 374.649

DOI: 10.25128/2520-6230.24.1.9

Тетяна ГОЛУБЕНКО,

доцент, Навчально-науковий інститут соціології та соціальної політики, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна; dovet@ukr.net.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3042-888X>

Інна ІВЖЕНКО,

доцент, Навчально-наукового інститут соціології та соціальної політики, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна; inna_ivzhenko@ukr.net.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2224-3292>

Олена КУЗНЕЦОВА,

доцент, завідувач кафедри, Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна; helena1kuz@gmail.com, ORCID:

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0185-9944>

Статус статті:

Отримано: січень 27, 2024

1-шерецензування: лютий 21, 2024

Прийнято: березень 30, 2024

Голубенко, Т., Івженко, І., Кузнецова, О. (2024). Особливості соціальної роботи з біженцями в часі воєнного конфлікту. *Social Work and Education*, Vol. 11, No. 1. pp. 111-125. DOI: 10.25128/2520-6230.24.1.9

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БІЖЕНЦЯМИ В ЧАСІ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню й аналізу соціальної політики, спрямованої на покращення життя ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення. Основна увага приділяється аналізу ефективності й адаптивності існуючих програм і заходів, а також визначенню можливих напрямків подальшого розвитку соціальної підтримки (СП) для зазначених категорій. Соціальна політика, спрямована на означені групи населення є невід'ємною складовою структури сучасного суспільства. Забезпечення цієї підтримки має важливе гуманітарне значення та відображає загальнолюдські цінності, допомагає у вирішенні питань соціальної справедливості, сприяє побудові більш справедливого та збалансованого суспільства.

Робота висвітлює не тільки існуючі проблеми у сфері СП ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп, але й пропонує конкретні рекомендації для вдосконалення програм і механізмів допомоги. Зокрема, розглядаються можливості підвищення доступності соціальних послуг і стимулювання інтеграції цих груп у суспільство; необхідність активного впровадження новаторських підходів у соціальну політику; покращення механізмів надання медичної, психологічної та соціальної допомоги; індивідуалізації підходу до кожного випадку та забезпечення доступності ресурсів для задоволення конкретних потреб; розвитку програм професійної реабілітації та навчання, спрямованих на інтеграцію у виробничий процес та ринок праці. Запропоновані рекомендації можуть слугувати основою для подальших політичних рішень та вдосконалення системи СП відповідних категорій населення; покращення механізмів громадянської участі та партнерства між державою, громадянським суспільством і бізнесом для забезпечення ефективності та сталості соціальних програм.

Дослідження підкреслює важливість перегляду та удосконалення соціальної політики відповідно до сучасних викликів та потреб різних груп населення.

Ключові слова: соціальна політика; механізми громадської участі; політичні рішення; соціальні програми; соціальні послуги; ветерани; люди з інвалідністю; уразливі групи населення.

ВСТУП

Соціальна політика, спрямована на підтримку ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення, є актуальною та важливою в сучасному суспільстві. У багатьох країнах світу люди, які пройшли службу в армії чи зазнали травм з різних причин, стикаються з численними труднощами та викликами у повсякденному житті. Ветерани, які повертаються додому після служби, можуть мати фізичні та психологічні проблеми, такі як травми, стресові розлади чи недостатня підготовка до цивільного життя. Актуальність проблеми полягає в тому, щоб забезпечити їм належну медичну допомогу, реабілітацію та підтримку для успішного інтегрування в цивільне суспільство. Щодо людей з інвалідністю, актуальність соціальної політики виявляється у потребі у створенні доступних інфраструктур, забезпеченні можливості працевлаштування та наданні соціальних послуг для полегшення їхнього повсякденного життя.

Соціальна політика стосовно ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення має глибокі історичні корені, які визначаються внеском видатних мислителів і науковців різних етапів світової цивілізації. Вони розглядали соціальні зв'язки, роль держави та створювали ідеї формування організаційно-правових засад для ставлення до різних категорій громадян, зокрема тих, хто потребує постійної допомоги. Наприклад, Платон та Арістотель, досліджуючи суспільство, висловлювали думки про важливість справедливого розподілу ресурсів та рівності перед законом. Н. Макіавелі звертав увагу на політичну стратегію держави в контексті забезпечення благополуччя громадян. Т. Гобс та Ш. Монтеск'є розглядали роль соціальних інститутів у формуванні суспільства та важливість гарантування прав громадян (Bathgate, 2023).

На іншому етапі розвитку суспільства, Ш. Фур'є та К.А. Сен-Сімон висловлювали ідеї соціального соціалізму та взаємодопомоги. Р.О. Уен та Ж. Мельє досліджували питання соціальної справедливості та ролі держави в забезпеченні благополуччя. І. Кант та Г. Гегель вносили свої роздуми про важливість гідності та прав людини в суспільстві (Bathgate, 2023).

У ХХ столітті вчені продовжили розвивати ідеї соціальної політики. Розуміння потреб ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення узяло нові форми, засновані на здобутках сучасних соціальних наук, тому історія соціальної політики є не тільки спадщиною давніх мислителів, а й постійно еволюційним процесом, що відображає змінювані вимоги та цінності суспільства.

Уразливі групи населення, такі як люди похилого віку чи безпритульні, також потребують уваги та підтримки з боку соціальної політики. Забезпечення адекватної медичної допомоги, житла та соціальних послуг для цих груп є важливим завданням для створення справедливого та гуманного суспільства. Загалом, актуальність проблеми соціальної підтримки ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення полягає в необхідності розробки та впровадження ефективних заходів, спрямованих на поліпшення їхнього життя та забезпечення їхнього відчуття гідності в суспільстві.

Проблема соціальної підтримки ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення має міжнародну актуальність, оскільки вона стосується осіб, які можуть бути вразливими у будь-якому куточку світу. Країни мають

відмінності у своєму законодавстві, підходах до соціальної підтримки та рівні доступності сервісів, але багато з проблем, пов'язаних із ветеранами, людьми з інвалідністю та уразливими групами, є загальними. Міжнародна співпраця може бути важливим чинником у вирішенні цих питань, – наприклад, обмін досвідом та кращими практиками між країнами може допомогти в удосконаленні програм соціальної підтримки. Організації, такі як ООН, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) та інші міжнародні установи, можуть грати ключову роль у сприянні обміну інформацією та розвитку міжнародних стандартів у цій сфері.

Наприклад відповідно чинного законодавства України, під терміном «вразливі групи населення» розуміються особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників (Закон України «Про соціальні послуги»), також відповідно до Стаття 2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні особою з інвалідністю є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист (Закон України Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні). Також ветеранами є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До ветеранів війни належать: учасники бойових дій, інваліди війни, учасники війни, – відповідно до Закону України про Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту (Закону України про Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту).

Крім того, міжнародні конфлікти та кризи можуть призводити до збільшення числа ветеранів й людей з інвалідністю, що підкреслює важливість глобального підходу до вирішення цих проблем. Міжнародна співпраця також важлива для покращення умов життя уразливих груп, зокрема тих, хто опинився в складних геополітичних або економічних умовах.

Дослідницьке питання в даному контексті полягає в вивченні соціальної політики, спрямованої на ветеранів, людей з інвалідністю та інші уразливі групи населення. Сучасні бачення даного питання включають аналіз таких аспектів, як доступність соціальних послуг, рівень фінансової та медичної підтримки, а також психосоціального супроводу. Важливо враховувати якість життя ветеранів та осіб з інвалідністю, а також їхню інтеграцію в суспільство. Варто брати до уваги сучасні тенденції, виклики та можливості у сфері соціальної політики для визначення найбільш актуальних проблем та можливих напрямків подальших дій. Бачення даного питання передбачає обґрунтований підхід до аналізу соціальних аспектів, що дозволить визначити оптимальні рішення для покращення якості життя цих уразливих груп населення.

Актуальність дослідження обумовлена збільшеною теоретичною та практичною значимістю проблеми регулювання зайнятості людей з інвалідністю, пов'язаної з умовами функціонування ринку праці, що постійно змінюються. Дослідження проблем зайнятості людей з інвалідністю викликано розвитком економіки, зміною соціально трудових відносин, посиленням дискримінації у сфері праці людей з інвалідністю та трансформацією сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах Бонка Дж., Вільямса Ф., Дяченка Т., Лейна С., Льюїса М., Капуто Р., Пастора Е., Пеллі Е., Райша М., Спікера П., Хіменеса Дж., Храпко І., Чапіна Р., Чемберса Р., Фуджі К., Шдайма С. досліджуються питання діяльності суб'єктів державної політики та інститутів громадянського суспільства щодо соціального захисту різних категорій громадян, у тому числі людей з інвалідністю та осіб, які постраждали при виконанні громадянського обов'язку, професійної діяльності, в умовах соціальної, правової та демократичної держави.

Найважливіший внесок у вивчення суспільства та аналіз соціальних зв'язків, визначення ролі та місця держави у загальному історичному процесі, формування ідей створення організаційно-правових засад державного ставлення до різних категорій громадян та особливо до тих, хто потребує постійної допомоги, внесли такі видатні мислителі давнини, вчені та філософи наступних етапів світової цивілізації як: Платон, Арістотель, Н. Макіавелі, Т. Гобс, Ш. Монтеск'є, Т. Кампанелла, Ш. Фур'є, К.А. Сен-Сімон, Р.О. Уен, Ж. Мельє, І. Кант, Г. Гегель.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ – розглянути та проаналізувати сучасні аспекти соціальної політики, спрямованої на поліпшення життя ветеранів, осіб з інвалідністю та інших уразливих груп населення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Соціальний захист є елементом соціальної політики держави, складовою загальнонаціональної культури. Соціальний захист ветеранів війни, людей з інвалідністю – це загально-державне завдання. У світлі сучасних викликів й соціальних змін важливим аспектом державної діяльності є розробка та впровадження ефективної соціальної політики для ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення. Як відзначають, Шеннон Р. Лейн, LMSW, доктор філософії, Школи соціальної роботи Вюрцвейлера в Університеті Єшива, Елізабет Пеллі, JD, MSW, PhD, є професором і директором докторської програми Школи соціальної роботи Університету Адельфі та Корі Шдайма доктор філософії, почесний професор соціальної справедливості Даніелем Терзом та академічним координатором подвійних ступенів MSW/JD та MSW/MPP у Балтіморській школі соціальної роботи Університету Меріленда, – держава об'єктивно зацікавлена у підтримці соціально вразливих верств населення з кількох причин:

- держава, яка проголосила себе цивілізованою, зобов'язана, згідно з Загальною Декларацією прав людини, «забезпечити населенню гідний рівень життя»;
- будь-яка держава зацікавлена у розширеному відтворенні кваліфікованої робочої сили;
- соціально-економічна підтримка стимулює економічний стан різних груп та верств населення, тим самим знижуючи соціальну напругу в суспільстві (Lane, Palley, Shdaimah, 2020).

На відміну від соціального захисту працездатних людей, соціальний захист соціально вразливих верств населення представляє систему гарантованих

державою економічних, соціальних та правових заходів, що забезпечують їм умови для їх життєзабезпечення, подолання життєвих перешкод, компенсації обмежень життєдіяльності, – спрямованих на створення відповідних рівних можливостей у житті суспільства.

Варто відзначити, відповідно до аналізу Фіони Вільямс, професора соціальної політики в Університеті Лідса, то соціальна політика для ветеранів, людей з інвалідністю та уразливих груп є важливою складовою суспільного розвитку й демократичного суспільства. В своїх дослідженнях вона зазначає кілька ключових напрямків соціальної політики, які можуть бути спрямовані на поліпшення життя цих категорій громадян:

Медична та реабілітаційна допомога:

Забезпечення доступу до якісної медичної допомоги та реабілітаційних послуг для ветеранів, людей з інвалідністю та осіб з обмеженими можливостями.

Створення спеціалізованих центрів, де забезпечуватиметься весь спектр медичної та психологічної допомоги.

Соціальне забезпечення та фінансова підтримка:

Надання пільг та соціальних виплат для ветеранів, людей з інвалідністю та уразливих груп, зокрема тих, хто втратив працездатність через військові події або обмеження здоров'я.

Стимулювання зайнятості серед цих категорій населення через фінансові заохочення та надання робочих можливостей, що відповідають їхнім можливостям.

Освіта та підготовка до праці:

Забезпечення доступу до вищої освіти для ветеранів та людей з інвалідністю.

Розробка програм професійної підготовки та перепідготовки, спрямованих на інтеграцію цих груп громадян на ринок праці.

Житлова політика:

Надання преференцій при отриманні житла для ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп.

Створення програм субсидій або інших форм фінансової допомоги для покращення житлових умов цих груп громадян.

Захист прав та соціальна інтеграція:

Запровадження програм, спрямованих на захист прав ветеранів, людей з інвалідністю та уразливих груп перед дискримінацією та наданням їм можливостей для повноцінної участі в суспільному житті.

Розвиток свідомості та освіти серед населення щодо особливостей та потреб цих груп.

Психологічна підтримка:

Забезпечення доступу до психологічної допомоги для ветеранів та людей з інвалідністю, які можуть зазнавати стресу та психологічних труднощів через військові події чи обмеження здоров'я (Williams, 2021).

В останнє десятиліття вирішення проблем системи соціального захисту ветеранів війни стає провідним пріоритетом у галузі соціальної політики. Проте їхнє соціальне становище та рівень соціальної захищеності свідчать про те, що існують виражені протиріччя в зазначеній сфері.

Ветерани війни є особливою соціально-демографічною групою, яка має специфічні соціальні, економічні, психологічні та інші проблеми. Дослідження системи соціального захисту ветеранів війни є одним з найважливіших аспектів аналізу тенденцій розвитку українського суспільства, оскільки дозволяє оцінити зміни, що відбуваються в суспільній свідомості та соціальній структурі суспільства, виявити зони соціальної напруженості, а також вивчити різноманітні та суперечливі групові уявлення про соціальне життя суспільства (Храпко, 2014).

Соціальний захист, соціальне обслуговування, гнучкість та дружність соціуму (громадська думка, громадська підтримка, заохочення діяльності громадських об'єднань людей з інвалідністю чи організацій, що діють на їх користь) можуть бути повністю або частково компенсувати обмеження, що підвищують доступність рівних можливостей для ведення гідного життя (Spicker, 2014). Соціальна політика, що визначає інтеграцію людей з інвалідністю, базується на інституційних підставах, серед яких важливе місце займають соціально-правові положення міжнародних нормативних документів, що базуються на моделі соціально-конструктивістського розуміння інвалідності. У її рамках явище інвалідності розглядається як соціальна конструкція, що формується на стику порушень здоров'я та бар'єрів, зумовлених станом соціального середовища та суспільними відносинами й, що перешкоджають нормальному функціонуванню людини, а як мета соціально-інтеграційних процесів розглядається гідне життя людей з інвалідністю.

В рамках сучасності, варто відзначити, що соціальна політика для ветеранів, людей з інвалідністю та уразливих груп в Європейському Союзі базується на принципах соціальної справедливості, рівності та інклюзії. ЄС та його члени працюють на різних рівнях, спрямовуючи свої зусилля на поліпшення якості життя цих груп населення. Існують принципи та аспекти соціальної політики для ветеранів, людей з інвалідністю та уразливих груп в ЄС:

Захист прав ветеранів, тобто забезпечення правового захисту ветеранів й їх сімей, включаючи гарантії щодо доступу до освіти, медичної допомоги та можливостей зайнятості та сприяння реінтеграції ветеранів у громадське життя через програми підготовки та підтримки.

Інклюзивна освіта та навчання, – розробка та підтримка програм освіти, спрямованих на інтеграцію людей з інвалідністю у систему вищої освіти та професійну підготовку й забезпечення доступу до адаптованих засобів та технологій для навчання для осіб із різними видами інвалідності.

Соціальне забезпечення та підтримка, – розвиток систем соціального забезпечення, які враховують унікальні потреби людей з інвалідністю та ветеранів, зокрема в області медичного забезпечення та допомоги у побуті й створення механізмів фінансової підтримки для уразливих груп, зокрема осіб із зниженою працездатністю.

Забезпечення зайнятості, – розробка імпульсивних заходів для підтримки зайнятості ветеранів та людей з інвалідністю через надання фінансових стимулів для роботодавців та інші заходи й сприяння створенню умов для адаптованого робочого оточення, що враховує потреби людей з інвалідністю.

Боротьба з дискримінацією, – впровадження законів та політик, що запобігають дискримінації ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих

груп у всіх сферах життя й проведення інформаційних кампаній для підвищення свідомості суспільства про проблеми, з якими стикаються ці групи.

Психологічна та медична допомога, – забезпечення доступу до якісних медичних та психологічних послуг для ветеранів, людей з інвалідністю та осіб із психічними обмеженнями й розвиток системи психологічної підтримки для тих, хто пережив воєнні конфлікти або інші стресові ситуації (Дяченко, 2014).

У Європейському Союзі існують різноманітні програми та ініціативи для підтримки соціальних потреб вразливих груп населення, таких як ветерани, люди з інвалідністю. Наприклад, European Social Security Fund, цей фонд надає фінансову підтримку країнам-членам ЄС для реалізації програм та заходів у сфері соціального забезпечення, включаючи ініціативи для ветеранів та осіб з інвалідністю. European Disability Strategy (2010-2030), — стратегія має на меті поліпшення умов життя та участі людей з інвалідністю в суспільстві. Вона включає заходи для забезпечення рівних можливостей, включення на ринок праці та доступ до освіти (Alcock, 2022).

Також варто звернути увагу на European Platform of Social Rights, адже відповідна ініціатива спрямована на зміцнення соціальних прав громадян, включаючи ветеранів та осіб з інвалідністю й вона підтримує соціальну справедливість та рівні можливості. European Social Charter документ визначає основні соціальні та економічні права громадян в ЄС, включаючи захист прав ветеранів та осіб з інвалідністю (Alcock, Gregory, 2022).

Як зауважують вітчизняні дослідники, дані заходи спрямовані на створення сприятливих умов для повноцінної участі ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп у суспільстві Європейського Союзу, а також на забезпечення гідного життя та взаємодії з оточуючим середовищем.

В рамках даного питання, варто зорієнтувати увагу на соціальній політиці для ветеранів, людей з інвалідністю та уразливих груп в Сполучених Штатах Америки, адже включає в себе різноманітні програми та заходи, спрямовані на покращення якості життя цих груп населення. Розмарі Кеннеді Чепін – викладач й дослідник, яка має великий досвід розробки програм у сфері соціальної політики та Мелінда Льюїс – ад'юнкт-професор практики Школи соціального забезпечення Канзаського університету, в своїх дослідженнях відзначають аспекти соціальної політики для цих категорій в США:

Ветерани:

Медична допомога, – забезпечення ветеранів доступом до високоякісної медичної допомоги через Ветеранську адміністрацію (VA) та інші програми.

Психологічна підтримка, – Надання психологічної та психіатричної допомоги для тих, хто стикається з посттравматичним стресовим розладом (PTSD) та іншими проблемами здоров'я психіки.

Виділення житла, – програми для надання житла ветеранам, зокрема тим, хто опинився безпритульним.

Люди з інвалідністю:

Соціальне забезпечення, – надання фінансової підтримки через програми соціального забезпечення для осіб із інвалідністю.

Зайнятість та навчання, – розвиток програм інклюзивної зайнятості та навчання для полегшення соціальної інтеграції людей з інвалідністю.

Уразливі групи:

Допомога дітям та сім'ям, – програми підтримки для сімей з низьким доходом, у тому числі для дітей, щоб забезпечити їм доступ до освіти та здоров'я.

Житлові програми, – Реалізація програм житлової підтримки для уразливих груп, включаючи програми субсидій та будівництва соціального житла.

Боротьба з дискримінацією:

Антисегрегаційні заходи, – закони та політика, спрямована на захист прав громадян від дискримінації на основі інвалідності чи інших характеристик.

Просвітницькі кампанії, – заходи для підвищення громадської свідомості щодо проблем, з якими стикаються уразливі групи.

Освіта та підготовка до праці:

Програми освіти, – розробка та підтримка програм освіти та підготовки до праці для уразливих груп, включаючи людей з інвалідністю.

Здоров'я та безпека:

Медична страховка, – розвиток систем медичного страхування для забезпечення доступу до лікування для усіх груп населення, включаючи людей з інвалідністю та уразливі групи (Charin, Lewis, 2023).

У Сполучених Штатах Америки також існують різноманітні програми та ініціативи для підтримки вразливих груп населення, таких як ветерани, люди з інвалідністю. Наприклад, відомство VA надає широкий спектр послуг для ветеранів, включаючи медичний захист, пенсії, підтримку зайнятості та житлові програми та ADA, — забезпечує захист прав людей з інвалідністю та вимагає забезпечення їм рівних можливостей у всіх аспектах життя, включаючи працю, освіту та доступ до громадських місць. Також, Social Protection Program, — система соціального захисту включає в себе пенсії, виплати та інші види підтримки для осіб, які не можуть працювати через інвалідність або пенсійний вік (Lister, Ruth, Brown, 2024).

Відповідним чином дані заходи визнають потреби різних категорій населення та спрямовані на забезпечення їхнього гідного життя, рівних можливостей та включення в суспільство, адже політика в США регулярно оновлюється та адаптується до змінних потреб громадян.

На думку експертів ООН, у більшості країн, що визнали Стандартні Правила, для захисту людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення використовується загальне законодавство, тобто на людей з інвалідністю поширюються права та обов'язки громадян держави (Chambers, Bonk, 2012). Представники ООН вважають, що спеціальне законодавство, яке забезпечує рівний доступ людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення до загального законодавства, є сильнішим юридичним інструментом. Україна поєднує загальне та спеціальне законодавство. Загальне законодавство не дискримінує людей з інвалідністю та інші уразливі групи населення.

Розвиненість політики щодо людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення характеризується наявністю спеціального законодавства у таких галузях:

- законодавство, яке встановлює національний координуючий та дорадчий орган, який забезпечує згоду зі складних та багатогранних питань, пов'язаних з інвалідністю та іншими уразливими групами населення;

- законодавство, яке встановлює та захищає права людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення;
- законодавство, що вимагає пристосування об'єктів фізичного середовища для потреб людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення;
- законодавство, що забезпечує фінансову допомогу (соціальні виплати) людям з інвалідністю та іншим уразливим групам населення;
- законодавство, яке потребує надання послуг людям з інвалідністю та іншим уразливим групам населення у таких галузях як освіта, зайнятість, реабілітація та охорона здоров'я (Chambers, Bonk, 2012).

Відповідно до позиції міжнародних аналітиків, Джилліан А. Хіменес, Ейлін Майєрс Пастор, Рут М. Чемберс, Шеріл Перлман Фуджі, то основними правами, які мають бути гарантовані людям з інвалідністю та іншим уразливим групам населення й на основі яких визначається ступінь відповідності національної політики держави міжнародним стандартам, є права на освіту та працю, на одруження, на батьківські права, право звернення до суду, право на недоторканність приватного життя та власності, а також політичні права (Jimenez, Pasztor, Chambers, Fujii, 2014).

Найбільш поширеними заходами підтримки людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення на ринку праці є:

- квотування робочих місць;
- пристосування робочих місць;
- звільнення роботодавців від виплати мінімальної заробітної плати;
- фінансові пільги роботодавцям, які здійснюють адаптацію робочих місць для потреб людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення;
- фінансові пільги роботодавцям, які наймають людей з інвалідністю;
- субсидії людям з інвалідністю, які організують свій малий бізнес;
- допомога у працевлаштуванні (Reisch, 2021).

Слід відзначити, що наприклад перспективними завданнями соціальної політики, на міжнародному рівні, найближчим часом в рамках роботи з ветеранами, людьми з інвалідністю та іншими уразливими групами населення є:

- розробка та реалізація заходів щодо підвищення добробуту населення, зниження бідності та нерівності за грошовими доходами населення;
- покращення якості соціального обслуговування населення (зокрема, соціального обслуговування населення вдома);
- оптимізація установ соціального обслуговування населення та системи надання соціальних послуг;
- підвищення рівня державних гарантій у забезпеченні дітей з інвалідністю усіма видами необхідної соціальної допомоги та підтримки;
- проведення заходів щодо збільшення розмірів допомоги та інших соціальних виплат відповідно до законодавства;
- удосконалення нормативної правової бази у сфері соціального обслуговування населення;
- розробка та впровадження на території держави єдиних норм та нормативів у сфері соціального обслуговування населення (Caputo, 2013).

Закон України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту», прийнятий у 1993 році, визначає різні ветеранські статуси та систему пільг для ветеранів війни та членів сімей загиблих Захисників. Проте, відтоді до сьогодні відбулися лише окремі зміни у цьому законі. Актуальна ситуація вимагає перегляду ветеранських статусів, переосмислення понять «ветеран» і «ветеранка», а також створення ефективної системи державної підтримки для ветеранів, що живуть у сучасних умовах (Шелест, Обиденнова, 2023).

Окрім спеціального законодавства, спрямованого на захист та підтримку ветеранів, державні стратегії також розглядають питання їхньої активної участі у громадському житті. Наприклад, у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки передбачено конкретний напрямок — підвищення соціальної захищеності ветеранів війни та членів їхніх сімей у територіальних громадах, де вони постійно проживають (Павлова, 2023).

Зросла кількість осіб, які отримали статус ветерана, і більшість тих, хто вже мав цей статус, повернулися до військової служби.

Двозначний характер правового статусу Захисників є сучасною особливістю, яку слід враховувати в соціальній політиці, оскільки нерозв'язані питання військовослужбовців негативно впливають на ветеранів й навпаки. Це передбачає необхідність тісної співпраці між відповідними міністерствами для забезпечення успішної реінтеграції військовослужбовців у цивільне життя та розробки актуальної та ефективної системи державної підтримки. Одночасно російське вторгнення призвело до загострення проблем соціального захисту ветеранів, зокрема, декларативності певних гарантій та відсутності інтересу ветеранів до запропонованих пільг (Побережний, 2023).

Вирішальну роль справі інтеграції ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення у трудовий процес грає здобуття ними освіти. Стан професійного навчання та потреба у цьому визначають необхідність подальшого розвитку та вдосконалення шляхом створення центрів професійної реабілітації людей з інвалідністю, розширення можливостей для навчання ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення в закладах системи освіти України, впровадження різних форм та ступенів освіти, розширення кола професій для навчання з урахуванням попиту ринку праці. Цьому покликане сприяти створення реабілітаційних центрів, формування єдиної державної системи та програми реабілітації, а також цільове фінансування реабілітаційних заходів, включаючи модернізацію протезно-ортопедичної промисловості.

ВИСНОВКИ

Соціальна політика спрямована на захист всіх елементів структури суспільства, і навіть окремих особистостей від деструктивних процесів, що існують у суспільстві на певних етапах його розвитку. Соціальна політика стосовно ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення є критичним аспектом для забезпечення гідного життя та інтеграції в суспільство. Ефективність сучасних програм та заходів для ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп населення є важливою:

Необхідно визначити, наскільки ефективні сучасні соціальні програми для ветеранів, людей з інвалідністю та інших уразливих груп, – дослідження може

спрямовуватися на визначення рівня задоволеності та результативності таких програм.

Система медичного обслуговування, – аналіз системи медичного обслуговування для ветеранів та людей з інвалідністю є критичним для забезпечення їхнього здоров'я, тому дослідження може оцінити доступність медичних послуг, їх якість та ефективність.

Трудова інтеграція, тому, що важливо вивчити можливості та виклики трудової інтеграції ветеранів та людей з інвалідністю й аналізувати рівень безробіття серед цих груп та шукати способи поліпшення доступу до ринку праці.

Соціальна адаптація, – вивчення рівня соціальної адаптації ветеранів та людей з інвалідністю може включати оцінку їхнього статусу в сім'ї та громаді, а дослідження може визначити чинники, які впливають на їхню соціальну інтеграцію.

Психологічна підтримка, адже велика увага повинна бути приділена психологічній підтримці ветеранів, особливо тих, хто пережив травматичні ситуації, а подальше дослідження може допомогти визначити потреби в психологічній допомозі та ефективні методи надання такої підтримки.

Залучення громадськості, адже важливо дослідити можливості залучення громадськості до підтримки ветеранів та людей з інвалідністю, а аналіз взаємодії громадських організацій, бізнес-сектору та урядових ініціатив може визначити шляхи покращення підтримки цих груп.

Легіслативні ініціативи, – оцінка ефективності існуючих законів і положень, спрямованих на захист прав ветеранів та людей з інвалідністю а також вивчення можливостей для удосконалення законодавства у цьому напрямку.

Для забезпечення ефективності та сталості соціальних програм необхідно систематично розвивати механізми громадянської участі та партнерства між державою, громадянським суспільством і бізнесом. Це можливо за допомогою наступних заходів: забезпечення регулярних місць для відкритого обговорення проблем та ідей між урядовими представниками, громадянами та представниками бізнесу, — це дозволить враховувати різноманітні думки та забезпечить широкий погляд на ситуацію; створення онлайн-платформ, які надають доступ до інформації про соціальні програми, їх результати та витрати, своєю чергою це збільшить прозорість та дозволить громадянам бути активніше залученими до оцінки та підтримки програм; встановлення інцентивів для бізнесу та громадянського суспільства співпрацювати з урядом у реалізації соціальних програм, а саме це може включати податкові пільги, гранти чи інші стимули для підтримки проектів загального блага; підтримка соціальних підприємств та інноваційних проектів, спрямованих на вирішення соціальних проблем. Це може бути реалізовано через фінансову підтримку та сприяння розвитку партнерств.

ЛІТЕРАТУРА

Дяченко, Т.О. (2014). Соціальна політика ЄС: тенденції розвитку, досвід для України. Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право, 3, 46-52.

Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (Дата звернення: 29.02. 2024)

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 19.12.2017 № 2249-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (Дата звернення: 29.02. 2024)

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.93 № 3552-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (Дата звернення: 29.02. 2024)

Павлова, О. (2023). Особливості соціальної політики в умовах воєнного стану в Україні. Науково-теоретичний альманах Грані. № 26.6. 122-126.

Побережний, О. В. (2023). Основні моделі соціальної політики держави. Сучасний науковий журнал, № 2 (2), 95-100.

Храпко, І.Є. (2014). Особливості функціонування і фінансування закладів соціального захисту вразливих груп населення. Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки, 26, 275-28.

Шелест, О., Обиденнова, Т. (2023). Удосконалення методів підвищення соціальної відповідальності організації в умовах воєнного стану. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка. №17 (34). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/616/523> (Дата звернення: 29.02. 2024)

Alcock, P. (2022). What is social policy? *The Student's Companion to Social Policy*. 5-10.

Alcock, P., Gregory, L. (2022). *Social policy in Britain*. Bloomsbury Publishing, 320.

Bathgate, A. (2023). *Philosophical Gems: A Journey Through Timeless Ideas and Intriguing Paradoxes*. Andrew Bathgate. 172 p.

Chambers, D., Bonk, J. (2012). *Social Policy and Social Programs: A Method for the Practical Public Policy Analyst*. Pearson. 232.

Chapin, R., Lewis, M. (2023). *Social Policy for Effective Practice: A Strengths Approach*. Routledge. 574.

Caputo, R.K. (2013). *Policy Analysis for Social Workers (Social Work in the New Century)*. SAGE Publications. 352.

Jimenez, J., Pasztor, E., Chambers, R., Fujii, C. (2014). *Social Policy and Social Change: Toward the Creation of Social and Economic Justice*. SAGE Publications. 520.

Lane, S., Palley, E., Shdaimah, C. (2020). *Social Welfare Policy in a Changing World*. SAGE Publications. 424.

Lister, R., Ruth P., Brown K. (2024). *Understanding theories and concepts in social policy*. Policy Press, 311.

Reisch, M. (2021). *Social Policy and Social Justice: Meeting the Challenges of a Diverse Society*. Cognella Academic Publishing. 516.

Spicker, P. (2014). *Social Policy: Theory and Practice*. Policy Press. 512.

Williams, F. (2021). *Social Policy: A Critical and Intersectional Analysis*. Polity. 248.

SOCIAL POLICY REGARDING VETERANS, PEOPLE WITH DISABILITIES AND OTHER VULNERABLE POPULATION GROUPS

Tetiana HOLUBENKO, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Educational and Scientific Institute of Sociology and Social Policy, Dragomanov Ukrainian State University, dovet@ukr.net

Inna IVZHENKO, PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Education and Social Work of the Educational and Scientific Institute of Sociology and Social Policy, Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov, inna_ivzhenko@ukr.net

Olena KUZNETSOVA, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Acting Head of the Department of Social Work, Management and Pedagogy, Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration, Petro Mohyla Black Sea National University, helena1kuz@gmail.com

Abstract. *The study focuses on evaluating and analyzing social policies designed to enhance the quality of life for veterans, disabled individuals, and other vulnerable population groups. Emphasis is placed on the effectiveness and adaptability of existing programs and initiatives, along with identifying potential directions for further development of social support for the mentioned citizen categories. The research adopts a comprehensive approach, incorporating the analysis of legislative frameworks, examination of statistical data, and conducting empirical investigations. Comparative analysis methods, surveys, and interviews with representatives of vulnerable groups and experts in social policy are employed. The social policy directed towards veterans, people with disabilities, and other vulnerable population groups is an integral component of the structure of modern society. Providing support to these categories of citizens holds significant humanitarian importance, as it reflects universal values and contributes to addressing issues of social justice. Systematic efforts to create equal opportunities for vulnerable groups foster inclusive development, promoting the construction of a more just and balanced society.*

The work not only addresses existing challenges in the realm of social support for veterans, disabled individuals, and other vulnerable groups but also proposes specific recommendations for improving assistance programs. This includes exploring opportunities to enhance the accessibility of social services and stimulate the integration of these groups into society. The findings of the research underscore the necessity for actively implementing innovative approaches in social policy, taking into account the individual needs and capabilities of vulnerable groups. The proposed recommendations can serve as a foundation for future policy decisions and improvements in the social support system for relevant population categories.

Special attention is given to the development of professional rehabilitation and training programs aimed at integrating individuals into the workforce. In the context of vulnerable population groups, there is a highlighted necessity to expand social

protection for the elderly, single parents, and individuals with disabilities. The recommendations also aim to improve mechanisms of civic participation and partnerships between the government, civil society, and businesses to ensure the effectiveness and sustainability of social programs. Overall, the study emphasizes the importance of revisiting and improving social policy in response to contemporary challenges and the diverse needs of different population groups. The developed recommendations can serve as a basis for strategic planning and enhancing the overall social system.

Key words: *social policy; civic participation mechanisms; policy decisions; social programs; social services; veterans; disabled people; vulnerable population groups.*

References

Dyachenko, T.O. (2014). EU social policy: development trends, experience for Ukraine. Development strategy of Ukraine. Economics, sociology, law, 3, 46-52. [In Ukrainian].

Law of Ukraine "On Social Services" dated January 17, 2019 No. 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (Date of application: February 29, 2024) [In Ukrainian].

Law of Ukraine "On the Basics of Social Protection of Persons with Disabilities in Ukraine" dated December 19, 2017 No. 2249-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (Date of application: 29.02. 2024) [In Ukrainian].

Law of Ukraine "On the status of war veterans, guarantees of their social protection" dated 10.22.93 No. 3552-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (Date of application: February 29, 2024) [In Ukrainian].

Pavlova, O. (2023). Peculiarities of social policy in the conditions of martial law in Ukraine. Scientific and theoretical almanac Grani. No. 26.6. 122-126. [In Ukrainian].

Poberezhny, O. V. (2023). Basic models of social policy of the state. Modern scientific journal, No. 2 (2), 95-100. [In Ukrainian].

Khrapko, I.E. (2014). Peculiarities of functioning and financing of institutions of social protection of vulnerable population groups. Scientific Bulletin of the Bukovyna State Financial and Economic University. Economic Sciences, 26, 275-28. [In Ukrainian].

Shelest, O., Obidenova, T. (2023). Improvement of methods of increasing the social responsibility of the organization in the conditions of martial law. Adaptive management: theory and practice. Economy series. #17 (34). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/616/523> (Date of access: February 29, 2024) [In Ukrainian].

Alcock, P. (2022). What is social policy? The Student's Companion to Social Policy. 5-10.

Alcock, P., Gregory, L. (2022). Social policy in Britain. Bloomsbury Publishing, 320.

Bathgate, A. (2023). Philosophical Gems: A Journey Through Timeless Ideas and Intriguing Paradoxes. Andrew Bathgate. 172 p.

Chambers, D., Bonk, J. (2012). Social Policy and Social Programs: A Method for the Practical Public Policy Analyst. Pearson. 232.

Chapin, R., Lewis, M. (2023). Social Policy for Effective Practice: A Strengths Approach. Routledge. 574.

Caputo, R.K. (2013). Policy Analysis for Social Workers (Social Work in the New Century). SAGE Publications. 352.

Jimenez, J., Pasztor, E., Chambers, R., Fujii, C. (2014). Social Policy and Social Change: Toward the Creation of Social and Economic Justice. SAGE Publications. 520.

Lane, S., Palley, E., Shdaimah, C. (2020). Social Welfare Policy in a Changing World. SAGE Publications. 424.

Lister, R., Ruth P., Brown K. (2024). Understanding theories and concepts in social policy. Policy Press, 311.

Reisch, M. (2021). Social Policy and Social Justice: Meeting the Challenges of a Diverse Society. Cognella Academic Publishing. 516.

Spicker, P. (2014). Social Policy: Theory and Practice. Policy Press. 512.

Williams, F. (2021). Social Policy: A Critical and Intersectional Analysis. Polity. 248.

Article history:

Received: January 27, 2024

1st Revision: February 21, 2024

Accepted: March 30, 2024

Received: January 28, 2024